

KS. RAFAŁ LEŚNICZAK

Katedra Teorii, Aksjologii i Prawa Mediów

Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa

PROEUROPEJSKOŚĆ CZY EUROSCEPTYCYZM? WIZERUNEK UNII EUROPEJSKIEJ W KONTEKŚCIE KRYZYSU MIGRACYJNEGO I UCHODŹCZEGO W OGÓLNOPOLSKIEJ PRASIE OPINII

Słowa kluczowe: wizerunek, prasa opinii, kryzys migracyjny, uchodźcy

1. Wprowadzenie. 2. Metodologia badań. 3. Wyniki analizy prasoznawczej. 4. Wnioski

1. WPROWADZENIE

W 2015 r. odnotowano największy masowy przyływ ludności na kontynent europejski, spowodowany w głównej mierze tzw. arabską wiosną oraz nasilonym konfliktem w Syrii¹. W tymże roku złożono w państwach Unii Europejskiej 1,2 mln wniosków o azyl². Kanclerz Niemiec Angela Merkel, wobec narastającego kryzysu migracyjnego, przyjęła politykę „otwartych granic”. Podczas konferencji prasowej w Berlinie, 31 sierpnia 2015 r., polityk wyraziła przekonanie, że Niemcy i Unia Europejska sprostają sytuacji kryzysowej związanej z napływem fali uchodźców. Przewodnicząca CDU postrzegając swoją decyzję jako praktyczny przejaw realizacji treści konstytucyjnych Republiki Federalnej Niemiec oraz istotę polityki europejskiej, wyrażającej się w postawie humanitarnej³. Nie oznacza to, że niemiecka opinia publiczna jednoznacznie, z pełnym entuzjazmem, zaakceptowała politykę Merkel, którą odzwierciedlił slogan *Wir schaffen das!*⁴. Niektóre kraje

¹ S.R. Sirin, L. Rogers-Sirin, *The educational and mental health needs of Syrian refugee children*, Washington 2015, 2–6.

² A. Potyrała, *Pozamilitarne aspekty bezpieczeństwa międzynarodowego – kryzys migracyjny 2015–2016*, Przegląd Strategiczny nr 9 (2016), 300.

³ M. Savino, *L'Italia, l'Unione europea e la crisi migratoria*, il Mulino nr 2, 2017, 273–283.

⁴ M. Haller, *Die „Flüchtlingskrise” in den Medien. Tagesaktueller Journalismus zwischen Meinung und Information. Eine Studie der Otto Brenner Stiftung*, Frankfurt am Main 2017, 16–102; H.M. Kepplinger, *Die Mediatisierung der Migrationspolitik und Angela Merkels Entscheidungspraxis*,

unijne, np. Polska i Węgry, podważyły również racjonalność decyzji niemieckiej kanclerz, zwracając uwagę na zagrożenia związane z niekontrolowanym napływem uchodźców. Szczególnie objawiło się to po zamachach terrorystycznych w Paryżu 13 listopada 2015 r., kiedy to wiele tytułów prasy opiniotwórczej zaczęło wyraźniej asocjować wzrost zagrożenia terrorystycznego z kryzysem migracyjnym⁵.

Jesień 2015 r. była w Polsce czasem kampanii parlamentarnej, podczas której ugrupowania prawicowe (Prawo i Sprawiedliwość, Solidarna Polska) wyraziły dezaprobatę wobec polityki *Willkommenskultur*⁶. Platforma Obywatelska przyjęła natomiast postawę solidarności europejskiej w rozwiązywaniu problemu uchodźców, choć nie zgodziła się na automatyzm w przyjmowaniu przez Polskę uchodźców⁷. W argumentacji przeciwników decyzji Merkel objawiły się symptomy nacjonalizmu i populizmu, w których nadrzędne miejsce zajmowały słowa: „naród”, „bezpieczeństwo”, „tożsamość”, „woła ludu” oraz nieufność wobec dyktatu państw starej Unii (m.in. Niemiec i Francji). Autor przyjął w podjętych badaniach założenie, że postawy nacjonalizmu i populizmu są znakiem antyeuropejskości⁸.

2. METODOLOGIA BADAŃ

Analizą prasoznawczą zostali objęci przedstawiciele najbardziej opiniotwórczych polskich tytułów prasowych: dzienników *Rzeczpospolita* i *Gazeta Wyborcza* oraz tygodników opinii *Polityka*, *Newsweek Polska*, *W Sieci*, *Do Rzeczy*⁹. Wyżej wymienione tytuły prasowe reprezentują szerokie spektrum polityczne: konserwatywno-prawicowe oraz lewicowo-liberalne¹⁰. Przyjęto następujące założenia:

---

in: *Zwischen Stillstand, Politikwandel und Krisenmanagement*, red. R. Zohlnhöfer, T. Saalfeld, Wiesbaden 2019, 195–217; K. Oppermann, *Deutsche Außenpolitik während der dritten Amtszeit Angela Merckels*, in: *Zwischen Stillstand, Politikwandel und Krisenmanagement*, red. R. Zohlnhöfer, T. Saalfeld, Wiesbaden 2019, 619–642.

⁵ J. Bielecka-Prus, *Retoryka lęku przed obcym w polskim dyskursie prasowym*, *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych* 1 (2018), 8–10. Niektórzy autorzy, jak np. Sabina Olszyk, Anna Potyrała, zwracają uwagę, że w przypadku znaczącego napływu ludności na kontynent europejski w 2015 r. należy mówić zarówno o uchodźcach, jak i o migrantach ekonomicznych. (S. Olszyk, *Czy uchodźcy stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa? Opinie społeczeństwa polskiego*, *Rynek – Społeczeństwo – Kultura* nr 4 (25), 2017, 59–60; A. Potyrała, art.cyt., 295–299). W niniejszym artykule autor wymiennie stosuje określenia: „kryzys migracyjny” i „kryzys uchodźczy”. Podobnie synonimicznie potraktowane zostały określenia: „migranci”, „uchodźcy”, „przybysze”.

⁶ T. Wrzosek, *Dyskurs o uchodźcach jako symptom kryzysu solidarności*, *Journal of Modern Science* 2016, nr 1 (28), 426.

⁷ M. Stolarczyk, *Stanowisko Polski wobec kryzysu migracyjno-uchodźczego Unii Europejskiej*, *Krakowskie Studia Międzynarodowe* nr 2 (2017), 31–32.

⁸ P. Cichocki, *Kryzys imigracyjny jako soczewka skupiająca deficyty integracji europejskiej*, *Sensus Historiae* 29 (2017), nr 4, 188–191; A. Moroska, *Partie prawicowego populizmu – próba zdefiniowania zjawiska*, w: *Dokąd zmierza Europa: nacjonalizm, separatyzm, migracje – nowe wyzwania Unii Europejskiej*, red. P. Mickiewicz, H. Wyligąła, Wrocław 2009, 129–147.

⁹ W tekście zastosowano następujące skróty na oznaczenie tytułów prasowych: *Rzeczpospolita* – *Rz*, *Gazeta Wyborcza* – *GW*.

¹⁰ Na podstawie wieloletnich badań prasoznawczych można stwierdzić, że tygodniki *W Sieci*

- Tytuły prawicowe będą popierać poglądy partii politycznej Prawo i Sprawiedliwość na temat polityki *Willkommenskultur*, zaproponowanej przez Angelę Merkel, czyli aprobować postawę eurosceptyczną.
- Reprezentanci prasy lewicowej i liberalnej będą wspierać poglądy Platformy Obywatelskiej w tej kwestii, tym samym będą faworyzować postawę proeuropejską.

Autor sformułował następującą hipotezę badawczą: Polska prasa opinii za prezentowała zróżnicowany wizerunek Unii Europejskiej w czasie kryzysu migracyjnego i uchodźczego. Temat *European migrant crisis* nie został przemilczany przez opiniotwórcze tytuły prasowe. *Polityka*, *Newsweek Polska* oraz *Gazeta Wyborcza* wyraziły proeuropejską postawę, wspierającą politykę migracyjną Angeli Merkel, natomiast *W Sieci* oraz *Do Rzeczy* postawę eurosceptyczną, podważającą zasadność polityki otwartych granic dla uchodźców. *Rzeczpospolita* objawiła postawę zdystansowaną wobec działań przywódców unijnych, teksty tam publikowane prezentowały zarówno racje postawy proeuropejskiej, jak i eurosceptycznej, bez wyraźnej dominacji którejś z nich.

Materiał badawczy stanowiły te teksty prasowe, które zawierały w tytule bądź w treści jedno z następujących słów: „migranci”, „migracyjny”, „uchodźcy”, „uchodźczy”, „kryzys”, „Merkel” oraz odnosiły się do tematu kryzysu migracyjnego 2015 r. Zakres analizy objął okres od 1 września 2015 do 15 września 2015 r. dla dzienników oraz okres od 1 września 2015 do 30 września 2015 r. dla tygodników opinii¹¹. Założone kryteria spełniło ogółem 177 tekstów: *Rzeczpospolita* – 55, *Gazeta Wyborcza* – 70, *Polityka* – 13, *Newsweek Polska* – 11, *W Sieci* – 17, *Do Rzeczy* – 11.

Autor posłużył się metodą analizy zawartości prasowej oraz pomocniczo analizą sentymentu. W celu określenia, jaką postawę wobec Unii Europejskiej przyjęła polska prasa opinii w kontekście kryzysu migracyjnego, autor wykorzystał specjalnie skonstruowany klucz kategorizacyjny, a każdemu z tekstów prasowych została przyporządkowana identyczna karta kodowa. Należy doprecyzować, że przez pojęcie „wizerunek Unii Europejskiej” autor rozumie wizerunek polityki migracyjnej wyrażony w wypowiedziach przywódców Unii Europejskiej aprobujących politykę *Willkommenskultur* (m.in. w wypowiedziach przewodniczącego Komisji Europejskiej Jean-Claude Junckera, kanclerz Niemiec Angeli Merkel, prezydenta Francji François Hollande).

---

oraz *Do Rzeczy* są tytułami konserwatywno-prawicowymi, a *Gazeta Wyborcza*, *Polityka* oraz *Newsweek Polska* należą do tytułów liberalno-lewicowych. Odmienny profil reprezentuje *Rzeczpospolita* – jest dziennikiem konserwatywno-liberalnym i pozostaje niezaangażowana politycznie. (T. Mielczarek, *Współczesna polska prasa opinii*, Rocznik Historii Prasy Polskiej 16 (2013), z. 1 (31), 79–102; P. Lasiuk, *Donald Trump w Polsce. Analiza dyskursu prawicowych tygodników opinii*, *Studia Medioznawcze* 2018, nr 2 (73), 56; T. Wojtas, *Bogusław Chrabota: „Rzeczpospolita” pozostanie niezaangażowana politycznie, bez zmian w formule „Plusa Minusa”*, 5.12.2016, <https://www.wirtualnemedia.pl/arttykul/boguslaw-chrabota-rzeczpospolita-pozostanie-niezaangazowana-politycznie-bez-zmian-w-formule-plusa-minusa> [dostęp: 30.09.2018]).

¹¹ W przypadku tygodników zakres czasowy analizy został wydłużony o dwa tygodnie, w celu uzyskania bardziej reprezentatywnej próby badawczej. Autor przyjął założenie, że najważniejsze echa decyzji Angeli Merkel z 31 VIII 2015 r. będą prezentowane w tygodnikach opinii także po 15 IX 2018 r., ze względu na rzadsze ukazywanie się poszczególnych edycji tygodnika wobec dzienników opinii.

Do analizy sentymentów wykorzystano słownik Colina Martindale'a *Regressive Imagery Dictionary*¹². Autor dokonał uproszczenia, tzn. słowa wyrażające sentyment, po przetłumaczeniu na język angielski, zostały zaklasyfikowane do jednej z dwóch kategorii: pozytywnej (emocje pozytywne, uczuciowość, chwała) lub negatywnej (niepokój, smutek, agresja)¹³, np. słowa „zły”, „niebezpieczny” należą do kategorii negatywnej. Z kolei słowa „dobry”, „bezpieczny” należą do kategorii pozytywnej. Dominująca obecność w tekście słów wyrażających sentyment pozytywny lub negatywny była ważnym narzędziem analitycznym w przyporządkowywaniu tekstów do określonych kategorii w ramach badanych cech. W przeprowadzonych badaniach autor potraktował analizę sentymentu jako metodę pomocniczą i uzupełniającą wobec metody analizy ilościowej i jakościowej tekstu.

Skonstruowany klucz kategoryzacyjny składał się z trzech badanych cech: POLITYKA *Willkommenskultur*, BEZPIECZEŃSTWO, NACJONALIZM.

I. Badana cecha: POLITYKA *Willkommenskultur*

Definicja cechy: odniesienie autora tekstu publikacji do decyzji kanclerz Angeli Merkel dotyczącej przyjmowania uchodźców w 2015 r.

Kategorie:

- 1) aprobująca – autor tekstu zajmuje stanowisko popierające politykę migracyjną kanclerz Angeli Merkel (odnotowano obecność słów wyrażających sentyment pozytywny wobec polityki *Willkommenskultur* proponowanej przez kanclerz RFN),
- 2) kontestująca – autor tekstu zajmuje stanowisko podważające zasadność polityki migracyjnej kanclerz Angeli Merkel (odnotowano obecność słów wyrażających sentyment negatywny wobec polityki *Willkommenskultur* proponowanej przez kanclerz RFN),
- 3) aprobująca i kontestująca – autor tekstu zajmuje stanowisko wyrażające jednocześnie aprobatę i kontestację polityki migracyjnej kanclerz Angeli Merkel (odnotowano obecność słów wyrażających jednocześnie sentyment pozytywny i negatywny wobec polityki *Willkommenskultur* proponowanej przez kanclerz RFN),
- 4) obojętna – autor tekstu nie wyraża własnego stanowiska wobec polityki migracyjnej kanclerz Angeli Merkel (nie odnotowano obecności słów wyrażających sentyment pozytywny bądź negatywny wobec polityki *Willkommenskultur* proponowanej przez kanclerz RFN).

---

¹² Słownik dostępny jest na stronie internetowej: *Regressive Imagery Dictionary*, <https://provalisresearch.com/products/content-analysis-software/wordstat-dictionary/regressive-imagery-dictionary/> [dostęp: 30.09.2018].

¹³ K. Tomanek, *Analiza sentymentu – metoda analizy danych jakościowych. Przykład zastosowania oraz ewaluacja słownika RID i metody klasyfikacji Bayesa w analizie danych jakościowych*, Przegląd Socjologii Jakościowej 10 (2014), nr 2, 124–125.

II. Badana cecha: BEZPIECZEŃSTWO

Definicja cechy: sposób prezentowania przez autora tekstu sytuacji uchodźców w kontekście ich wpływu na bezpieczeństwo danego państwa Unii Europejskiej, które udzieliło schronienia lub w kontekście ich wpływu na bezpieczeństwo całej Unii Europejskiej

Kategorie:

- 1) pozytywna – autor tekstu prezentuje uchodźców jako osoby, których obecność nie zagraża bezpieczeństwu państw Unii Europejskiej (odnotowano obecność słów wyrażających sentyment pozytywny wobec uchodźców w kontekście ich ewentualnego wpływu na bezpieczeństwo UE),
- 2) negatywna – autor tekstu prezentuje uchodźców jako osoby, których obecność zagraża bezpieczeństwu państw Unii Europejskiej (odnotowano obecność słów wyrażających sentyment negatywny wobec uchodźców w kontekście ich ewentualnego wpływu na bezpieczeństwo UE),
- 3) obojętna – autor tekstu nie podejmuje tematu bezpieczeństwa państw Unii Europejskiej w kontekście tematu kryzysu uchodźczego (nie odnotowano obecności słów wyrażających sentyment pozytywny lub negatywny wobec uchodźców w kontekście ich ewentualnego wpływu na bezpieczeństwo UE).

III. Badana cecha: NACJONALIZM

Definicja cechy: sposób prezentowania przez autora narodów europejskich w kontekście kryzysu migracyjnego

Kategorie:

- 1) naród – publikacja ukazuje naród jako jedyne i wyłączone dobro w sferze życia i polityki lub/i zostaje wyrażony brak zrozumienia dla sytuacji uchodźców (odnotowano obecność słów wyrażających sentyment pozytywny wyłącznie wobec narodu),
- 2) uchodźcy – publikacja prezentuje kwestię pomocy migrantom/uchodźcom jako jedyne i wyłączone dobro w sferze życia i polityki lub/i dezaprobatę postaw nacjonalistycznych (odnotowano obecność słów wyrażających sentyment pozytywny wobec uchodźców oraz/lub sentyment negatywny wobec postaw nacjonalistycznych),
- 3) naród i uchodźcy – publikacja ukazuje naród jako istotne, ale nie jedyne i wyłączone dobro w sferze życia i polityki, a także wyraża zrozumienie dla sytuacji uchodźców (odnotowano obecność słów wyrażających sentyment pozytywny wobec narodu oraz wobec uchodźców),
- 4) trudno powiedzieć – publikacja nie odnosi się do relacji interesu narodu europejskiego oraz sytuacji uchodźców (nie odnotowano obecności słów wyrażających sentyment pozytywny wobec narodu i wobec uchodźców).

Autor zaklasyfikował każdy z tekstów do jednej wyłącznie kategorii w ramach badanej cechy.

3. WYNIKI ANALIZY PRASOZNAWCZEJ

Tabele 1–3 ukazują liczbę tekstów prasowych przyporządkowanych do poszczególnych kategorii w badanych cechach: POLITYKA *Willkommenskultur*, BEZPIECZEŃSTWO i NACJONALIZM¹⁴.

Tabela 1. Badana cecha: POLITYKA *WILLKOMMENSKULTUR*

Tytuł prasowy/ Kategorie	Rz	GW	Polityka	Newsweek Polska	W Sieci	Do Rzeczy
Aprobująca	18 (32,73%)	45 (64,29%)	9 (69,23%)	10 (90,91%)	1 (5,89%)	0 (0,0%)
Kontestująca	13 (23,64%)	1 (1,43%)	1 (7,69%)	0 (0,0%)	16 (94,11%)	10 (90,91%)
Aprobująca i kontestująca	4 (7,27%)	5 (7,14%)	2 (15,39%)	1 (9,09%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)
Obojętna	20 (36,36%)	19 (27,14%)	1 (7,69%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)	1 (9,09%)

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 2: Badana cecha: BEZPIECZEŃSTWO

Tytuł prasowy/ Kategorie	Rz	GW	Polityka	Newsweek Polska	W Sieci	Do Rzeczy
Pozytywna	24 (43,64%)	50 (71,43%)	9 (69,23%)	11 (100%)	1 (5,89%)	0 (0,0%)
Negatywna	11 (20%)	8 (11,43%)	1 (7,69%)	0 (0,0%)	13 (76,47%)	8 (72,73%)
Obojętna	20 (36,36%)	12 (17,14%)	3 (23,08%)	0 (0,0%)	3 (17,64%)	3 (27,27%)

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 3. Badana cecha: NACJONALIZM

Tytuł prasowy/ Kategorie	Rz	GW	Polityka	Newsweek Polska	W Sieci	Do Rzeczy
Naród	10 (18,18%)	1 (1,43%)	0 (0,0%)	1 (9,09%)	13 (76,47%)	7 (63,64%)
Uchodźcy	10 (18,18%)	27 (38,57%)	3 (23,08%)	1 (9,09%)	0 (0,0%)	1 (9,09%)
Naród i uchodźcy	23 (41,82%)	24 (34,29%)	9 (69,23%)	9 (81,82%)	3 (17,65%)	3 (27,27%)
Trudno powiedzieć	12 (21,82%)	18 (25,71%)	1 (7,69%)	0 (0,0%)	1 (5,88%)	0 (0,0%)

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁴ W nawiasach autor zamieścił odsetek procentowy publikacji przyporządkowanych do danej kategorii, w celu lepszego zobrazowania stanowiska danego tytułu prasowego wobec tzw. *Willkommenskultur*.

Wyniki analizy ilościowej dowiodły wysoki stopień nasycenia w poddanych badaniom tytułach prasowych publikacjami odnoszącymi się do tematu kryzysu migracyjnego i uchodźczego. W rozpatrywanym okresie w przypadku *Gazety Wyborczej* współczynnik ten wynosił średnio 5,38 artykułów prasowych w jednym wydaniu dziennika, a w przypadku *Rzeczpospolitej* – 4,23¹⁵. Średnia liczba tekstów prasowych przypadających na jedno wydanie analizowanych tygodników opinii wynosiła odpowiednio: dla *Polityki* – 3,25, dla *Newsweek Polska* – 2,75, dla *W Sieci* – 4,25, dla *Do Rzeczy* – 2,75. Wyniki powyższe dowodzą zainteresowania polskiej prasy opinii kryzysem migracyjnym w 2015 r.

Analiza ilościowa publikacji prasowych ujawniła głęboką polaryzację przedstawicieli polskiej prasy opinii.

Reprezentanci tytułów prawicowych (*W Sieci*, *Do Rzeczy*) bardzo wyraźnie podważyli racjonalność decyzji kanclerz RFN dotyczącej przyjmowania uchodźców. Ponad 90% publikacji tych tygodników przyporządkowano do kategorii „kontestująca” w badanej cesze POLITYKA *Willkommenskultur*. Ponad 70% tekstów prasowych *W Sieci* oraz *Do Rzeczy* zaprezentowało uchodźców jako osoby, których obecność zagraża bezpieczeństwu państw Unii Europejskiej. W tychże tygodnikach ujawnił się także bardzo znacząco, w ponad 63% publikacji *Do Rzeczy* oraz 76% publikacji *W Sieci*, brak zrozumienia sytuacji uchodźców, naród zaś został przedstawiony jako jedyne i wyłączone dobro w sferze życia i polityki.

Dla odmiany, reprezentanci prasy liberalnej (*Gazeta Wyborcza*, *Polityka*, *Newsweek Polska*) dość czytelnie wsparli politykę migracyjną zaproponowaną przez Angelę Merkel. Odzwierciedla to wysoki odsetek publikacji zaklasyfikowanych do kategorii „aprobująca” w badanej cesze POLITYKA *Willkommenskultur* ponad 64% – w przypadku *GW*, ponad 69% – w przypadku *Polityki* i aż ponad 90% – w przypadku *Newsweek Polska*. W tekstach polskiej prasy liberalnej uchodźcy zostali przedstawieni jako osoby, których obecność nie zagraża bezpieczeństwu państw Unii Europejskiej – taką perspektywę spojrzenia odnotowano w przypadku ponad 69% publikacji *Polityki*, w ponad 71% publikacji *Gazety Wyborczej* oraz we wszystkich bez wyjątku tekstach *Newsweek Polska*. W badanej cesze NACJONALIZM największa liczba publikacji *GW* (ponad 38%) została zaklasyfikowana do kategorii „uchodźcy”, w przypadku zaś *Polityki* i *Newsweek Polska* – największa liczba tekstów została przyporządkowana do kategorii „naród i uchodźcy”, zaś współczynnik procentowy wynosił odpowiednio dla tych tytułów prasowych – ponad 69% oraz ponad 81%.

Dane liczbowe w trzech badanych kategoriach objawiły odmienną ocenę kryzysu migracyjnego i uchodźczego dokonanej przez *Rzeczpospolitą*. Proporcje liczby publikacji wspierających i kontestujących decyzję Angeli Merkel były zbliżone. Obrazują to dobrze dane zawarte w tabelach 1–3. Dziennik zatem ukazywał racje zwolenników oraz racje oponentów polityki *Willkommenskultur*.

¹⁵ Wynik ten autor uzyskał, dzieląc liczbę publikacji spełniających kryteria analizy przez liczbę wydań w badanym okresie. Posłużmy się przykładem. Dla *Gazety Wyborczej* uzyskano wynik 5,38, dzieląc liczbę publikacji (70) przez liczbę wydań „GW” w okresie 1–15.09.2015 (13), czyli 70/13=5,38. Dla tygodnika *Newsweek Polska* uzyskano wynik 2,75, dzieląc liczbę publikacji (11) przez liczbę wydań w analizowanym okresie (4), czyli 11/4=2,75.

Autor prezentuje wyniki analizy jakościowej oraz wskazuje wybrane reprezentatywne przykłady publikacji prasowych. Na początku odnosi się do tekstów prasy prawicowej, następnie lewicowo-liberalnej, a na końcu prezentuje wyniki analizy tekstów opublikowanych w *Rzeczpospolitej*.

Tygodniki *W Sieci* oraz *Do Rzeczy* podważyły zasadność otwarcia granic dla uchodźców przybywających na kontynent europejski i udzielenia im pomocy. Wyeksponowano w nich odmienną kulturę przybyszów z krajów muzułmańskich, a także wskazano, że prawdziwymi intencjami przybycia ich do krajów Europy Zachodniej nie jest zagrożenie życia, ale walka religijna z chrześcijanami:

Ogłupiała z pychy i dobrobytu Europa Zachodnia wyhodowała w swoich krajach obywateli pozbawionych poczucia odpowiedzialności za własną tradycję i za własny dorobek w dziedzinie kultury. Młode pokolenia traktowały Kościół katolicki jako wyraz ciemnoty i zacofania. I zamiast świątyń budowały meczety oraz szkoły koraniczne, w których dzieci uczą się, jak walczyć z niewiernymi, a są nimi wszyscy, z liberalnymi lewakami na czele. Oni pierwsi pójdą pod nóż¹⁶.

Marzena Nykiel zauważyła, że imigrantów przybywających na kontynent europejski cechuje roszczeniowość, chęć szybkiego wzbogacenia się bez większego wysiłku:

Na razie sami imigranci nie chcą opuszczać Niemiec. Ktoś ich skutecznie przekonał, że to kraj, w którym bez większego wysiłku szybko się wzbogacą. Dobrze wiedzą, w których landach pomoc socjalna jest lepsza, a w które nie warto się zapuszczać. Ckliwe obrazki pojedynczych rodzin, które bez wątpienia zmagają się z dramatem, nie mogą przysłonić całości. [...] Zatrważa ich roszczeniowość, a różnice kulturowe widać gołym okiem. Wstrząsające relacje z greckich wysp, na które codziennie wdzierają się tabuny uciekinierów, budzą przerażenie. Mieszkańcy Lesbos błagają o przywrócenie im normalności. Imigranci wdzierają się do ich domów, prowadzą na ulicach regularne bitwy, a władze miasta bezradnie proszą o wsparcie¹⁷.

Autorka dostrzegła w polityce multikulti, wspieranej polityką migracyjną Merkel, wielkie niebezpieczeństwo utraty własnej tożsamości przez Stary Kontynent:

Europa stanęła wobec najwyższego zagrożenia. Unijni politycy są zbyt ślepi, by dostrzec jego skutki, a rząd Kopacz za słaby, by się przeciwstawić. Indolencja władzy prowadzi nas na frontalne starcie dwóch cywilizacji¹⁸.

Do podobnych wniosków doszedł Tomasz Terlikowski:

Kolejne zamachy dokonywane przez muzułmańskich imigrantów, groźby formułowane przez Państwo Islamskie pod adresem Europy, a także rosnąca liczba osób próbujących się przedostać do Unii Europejskiej sprawiają, że problem *nowej inwazji barbarzyńców* staje się coraz istotniejszy. I choć nadal część lewicy udaje, że problematyczne są raczej brak otwartości na innych, nacjonalistycznie nastawionych Niemców, Holendrów i Francuzów, a także to, że nie przyjęli oni jeszcze wystarczająco głęboko ideologii multikulti, powoli staje się jasne, iż Europa staje wobec jednego z najgroźniejszych kryzysów ostatnich lat¹⁹.

Z kolei Paweł Korsun stwierdził, że plan Junckera w sprawie uchodźców jest niebezpieczny dla wszystkich mieszkańców Europy²⁰. Bronisław Wildstein zauwa-

¹⁶ K. Grzybowska, *Europa zgotowała sobie ten los*, W Sieci nr 36, 2015) 7–13.09.2015, 85.

¹⁷ M. Nykiel, *Politycy fundują nam Polskę w turbanie*, W Sieci nr 37, 2015, 14–20.09.2015, 19–20.

¹⁸ Tamże, 18.

¹⁹ T. Terlikowski, *Kościół i nowa inwazja barbarzyńców*, Do Rzeczy nr 36, 2015, 31.08–6.09.2015, 74.

²⁰ P. Korsun, *Korsun Chili Korsun*, W Sieci nr 38, 2018, 21–27.09.2018, 9.

zył, że zagrożenie muzułmańskie jest efektem słabości Europy, a dominująca dziś ideologia multikulturalizmu podkopuje sam fundament zachodniej cywilizacji i kreuje próżnię, którą wypełnia dowolna, mocniejsza tożsamość fundamentalizmu islamskiego. Z tego też powodu, w opinii publicysty *W Sieci*, „nie możemy w żadnym wypadku pozwolić sobie narzucić decyzji Merkel i berlińskich kwot”²¹.

Tygodniki prawicowe udzieliły poparcia Viktorowi Orbánowi w jego walce przeciw „najazdowi, inwazji muzułmanów na Europę”. Premier Węgier został przedstawiony jako mąż stanu, „dzielny obrońca Starej Europy”, krytykowany przez zachodnich polityków i publicystów za przestrzeganie unijnego prawa:

Orbán inaczej niż zdecydowana większość europejskich przywódców definiuje obecny kryzys. [...] Media głównego nurtu rozwodzą się o dziesiątkach tysięcy kobiet z małymi dziećmi, które wśród uchodźców mają przeważać. Węgierski przywódca zwraca natomiast uwagę na to, że ok. 90 proc. nielegalnych imigrantów przybyło z krajów, w których byli bezpieczni i nie groziła im utrata życia, np. z Turcji, Jordanii czy Libanu. Zdecydowanie dominują wśród nich młodzi mężczyźni w wieku poborowym. Są dobrze ubrani, mają przy sobie drogie telefony komórkowe, smartfony, tablety oraz tysiące euro. Dzięki temu mogli opłacać przemytników trudniących się kontrabandą ludzi przez Morze Śródziemne, a także przekupywać żołnierzy chroniących granice w kolejnych krajach²².

Co najbardziej chore: Węgry za swe starania o wywiązanie się z zobowiązań wobec innych krajów Unii uczyniono chłopcem do bicia²³.

Zdaniem Macieja Szymanowskiego, troska Orbána o bezpieczeństwo własnego państwa nie oznacza braku solidarności z uchodźcami i Unią Europejską. Publicysta *Do Rzeczy* określił węgierską politykę migracyjną „mądrą” i zacytował w tonie aprobującym następujące myśli premiera Węgier:

Państwo, które nie strzeże własnych granic, istnieje tylko teoretycznie. [...] Każdy naród ma prawo do suwerennej decyzji, z kim chce mieszkać we własnym kraju. My nie ingerowaliśmy w decyzje podjęte przez Francuzów i Niemców, szanujemy je, i tego samego oczekujemy od innych²⁴.

W Sieci oraz *Do Rzeczy* oskarżyły przywódców unijnych, w tym Angelę Merkel, o demontaż strefy Schengen oraz bezzasadne narzucanie Polsce obowiązku przyjmowania uchodźców. Jan Rokita w artykule zatytułowanym dość wymownie *Błąd Merkel*, stwierdził, że „tylko jednym wypowiedzianym zdaniem niemiecka kancierz sformułowała zaproszenie dla 20 mln Syryjczyków. Teraz chce, by konsekwencje jej polityki poniosły wszystkie kraje Unii Europejskiej”²⁵. Publicysta stwierdził ponadto, że „czczymi pogroźkami” okazały się deklaracje państw Unii o wzmocnieniu zewnętrznych granic strefy Schengen oraz skuteczna walka z przemytnikami łądzi transportujących ludzi po Morzu Śródziemnym²⁶. Rafał Ziemkiewicz napisał:

²¹ B. Wildstein, *Bliski Wschód, Europa, Polska*, *W Sieci* nr 38, 2018, 21–27.09.2018, 24.

²² G. Gómy, *Viktor Orbán. Dzielny obrońca Starej Europy*, *W Sieci* nr 39, 2015, 28.09–4.10.2015, 20.

²³ R. Ziemkiewicz, *Europejski zamach stanu*, *Do Rzeczy* nr 39, 2015, 21–27.09.2015, 19.

²⁴ M. Szymanowski, *Obrońca Węgier; obrońca Europy?*, *Do Rzeczy* nr 40, 2015, 28.09–4.10.2015, 30–31.

²⁵ J. Rokita, *Błąd Merkel*, *W Sieci* nr 36, 2015, 7–13.09.2015, 80.

²⁶ Tamże, 81.

kolejne decyzje unijnych liderów w sprawie imigrantów są do tego stopnia pozbawione sensu, że można je wyjaśnić tylko na dwa sposoby. Albo są oni zupełnymi głupcami, na dodatek nieorientowanymi w sytuacji, albo też świadomie i cynicznie dążyli do zaostrzenia tego kryzysu, by wygrać go dla realizacji ukrywanych przed opinią publiczną zamierzeń. Wszystko wskazuje na to drugie²⁷.

Dariusz Karłowicz nazwał presję wywieraną ze strony struktur Unii Europejskiej, by Polska przyjmowała uchodźców według ustalonego rozdzielnika, „emocjonalnym szantażem, politycznymi pogroźkami i czarnym PR”²⁸. Zauważył również, że „solidarność europejska leży na dnie Bałtyku obok nitki Nord Stream i że najlepiej szukać jej tam, gdzie nie ma zablokowanych przez Niemcy baz NATO”²⁹. W podobny sposób, pełnym ironii, Piotr Cywiński odniósł się do solidarności europejskiej i przemówienia Junckera w europarlamencie z 9 września 2015, w którym to szef Komisji Europejskiej wypomnił Polsce brak wrażliwości wobec kryzysu uchodźczego pomimo tego, że 20 mln Polaków mieszka poza ojczyzną:

w każdym razie Juncker wypalił: *20 mln potomków Polaków mieszka poza Polską w wyniku emigracji politycznej i ekonomicznej, wysiedleni i przesiedleni...*, co miało znaczyć: zapomniał wół, jak cielęciami był, i że prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie. Gdzie jak gdzie, ale w kolebce Solidarności...? – takiego braku empatii się nie spodziewałem. [...] Więc Juncker wypomnił nam te 20 milionów i wezwał do solidarności. Fakt, nieraz jej zaznawaliśmy ze strony naszych bliskich i dalszych sąsiadów. Pierwszej tuż po naszej odsieczy wiedeńskiej, kiedy integrowano nas sukcesywnie z Austrią, Niemcami i Rosją. Później, gdy dzięki międzynarodowej pomocy zainicjowanej w Teheranie, Jałcie i Poczdamie mogliśmy przez prawie pół wieku rozwijać się gospodarczo i wzbogacać w ramach RWPG. A i dziś mamy przyjemność tej solidarności doświadczać, np. pod postacią rosyjsko-niemieckiego gazociągu [...]³⁰.

W dyskursie na temat relacji dobro narodu – dobro uchodźców, polska prasa prawicowa udzieliła poparcia racjom przedstawionym przez lidera Prawa i Sprawiedliwości Jarosława Kaczyńskiego w jego wystąpieniu w Sejmie 16 września 2015 r., dotyczącym braku racjonalnych argumentów obligujących Polskę do akceptacji *Willkommenskultur*, odwołujących się do prawa narodu polskiego do decydowania o własnych wewnętrznych sprawach bez nacisku z zewnątrz, do konsekwencji polityki multikulti i wprowadzanej szariatu, do braku udziału Polski w kolonializmie, do stylu życia Polaków na emigracji oraz ingerencji UE w sprawy Polski w zamian za dotacje³¹. Temat obowiązku obrony własnej tożsamości dość obszernie podjął Tomasz Terlikowski, powołując się na wypowiedzi arcybiskupa Silvano Tomasi w tej kwestii. Publicysta *Do Rzeczy* podkreślił, że w wymiarze społecznym istnieje hierarchia miłości i że obowiązkiem chrześcijanina w polityce jest nie tylko opieka nad najsłabszymi, szczególnie gdy pochodzą oni z innych krajów, lecz także – a może przede wszystkim – troska o własne społeczeństwo i pokój społeczny wewnątrz niego³².

²⁷ R. Ziemkiewicz, *Europejski zamach stanu*, *Do Rzeczy* nr 39, 2015, 21–27.09.2015, 19.

²⁸ D. Karłowicz, *Uchodźcy*, *W Sieci* nr 37, 2015, 14–20.09.2015, 73.

²⁹ Tamże.

³⁰ P. Cywiński, *Zapomniał wół*, *W Sieci* nr 37, 2015, 14–20.09.2015, 15.

³¹ *Porządek miłosierdzia*, *W Sieci* nr 38, 2015, 21–27.09.2015, 20–21.

³² T. Terlikowski, *Kościół i nowa inwazja barbarzyńców*, *Do Rzeczy* nr 36, 2015, 31.08–6.09.2015, 75.

Zdaniem Piotra Semki, decyzja premier Ewy Kopacz o przyjęciu przez Polskę imigrantów, była podyktowana chęcią zagwarantowania Donaldowi Tuskowi reelekcji na stanowisku przewodniczącego Rady Europy³³. W opinii Pawła Lisickiego, „Ewa Kopacz, tak jak wcześniej Donald Tusk, po prostu stała się posłusznym narzędziem w ręku polityków niemieckich, zakładnikiem nieracjonalnej i z polskiego punktu widzenia szkodliwej europejskiej politycznej poprawności”³⁴.

Do *Rzeczy* opublikowało wywiad z Miriam Shaded, szefową fundacji Estera, zatytułowany *Islamiści są zagrożeniem dla Polaków*, w którym stwierdziła m.in., że oprawcy syryjskich chrześcijan przynoszą krwawą ideologię do Europy, a Koran i szariat propagują nienawiść. W jej opinii kryzys migracyjny 2015 r. jest w rzeczywistości „najazdem milionów islamskich imigrantów” do Europy, a politycy aprobujący decyzję kanclerz Merkel czynią to z obawy przed oskarżeniami o rasizm lub ksenofobie³⁵.

Tytuły prawicowe *W Sieci* oraz *Do Rzeczy*, w odniesieniu do napływających osób na kontynent europejski w czasie kryzysu migracyjnego w 2015 r., zastosowały wiele negatywnych słów i wyrażeń: „młodzi, zdesperowani, spragnieni w miarę bogatego życia, a do tego inspirowani religijnie barbarzyńcy”³⁶, „oprawcy syryjskich chrześcijan, którzy przynoszą krwawą ideologię do Europy, zbrodniarze, którzy usiłują w Europie wprowadzić koraniczny porządek”³⁷. Napływ imigrantów porównano do „zmierzania ku katastrofie”³⁸, a decyzję kanclerz Merkel do „europejskiego zamachu stanu”³⁹. Europa Zachodnia „ogłupiała z pychy i dobrobytu” w polityce migracyjnej „zgotowała sobie ten los”⁴⁰.

W odmienny sposób do kryzysu uchodźczego odnieśli się przedstawiciele prasy lewicowo-liberalnej. Tygodniki *Polityka*, *Newsweek Polska* oraz dziennik *Gazeta Wyborcza* wskazały racjonalność polityki *Willkommenskultur* Angeli Merkel. Autorzy potwierdzili zasadność udzielania pomocy potrzebującym przybyszom, nie podważając ich szczerych intencji opuszczenia krajów ze względu na konflikt militarny. Katarzyna Kolenda-Zaleska zauważyła: „Już niedługo zapukają do naszych granic. Uchodźcy, których z ich własnych krajów wyganiają nędza, dyktatura, strach i brak nadziei”⁴¹. Jacek Pawlicki opisał dramatyczne momenty wędrówki uchodźców uciekających przed śmiercią w czasie przekraczania granicy grecko-macedońskiej:

Z jednej strony zasięki i specjalne oddziały policji rzucające w tłum granaty z gazem łzawiącym, z drugiej – płaczące kobiety i dzieci. – Nie jestem terrorystą, to też nie jest terrorysta – żalił się korespondentowi Al-Dżaziry Ahmed Satuf z syryjskiego Id-lib, wskazując swe dziecko. – Gdzie jest ludzkość? Gdzie jest świat, że tego nie widzi? – pytał łamiącym się głosem. Inny krzyczał do kamery: – Jesteśmy ludźmi, a nie zwierzętami; uciekamy przed śmiercią!⁴².

³³ P. Semka, *Wyuczona bezradność Platformy*, *Do Rzeczy* nr 40, 2015, 28.09–4.10.2015, 26–27

³⁴ P. Lisicki, *Zerwana solidarność*, *Do Rzeczy* nr 40, 2015, 28.09–4.10.2015, 3.

³⁵ M. Shaded, *Islamiści są zagrożeniem dla Polaków*, *Do Rzeczy* nr 40, 2015, 28.09.2015, 32–33.

³⁶ T. Terlikowski, *Kościół i nowa inwazja barbarzyńców*, *Do Rzeczy* nr 36, 2015, 31.08–6.09.2015, 75.

³⁷ M. Shaded, art.cyt., 32.

³⁸ R. Ziemkiewicz, *Kwadratura imigracji*, *Do Rzeczy* nr 37, 2015, 7–13.09.2015, 33.

³⁹ R. Ziemkiewicz, *Europejski zamach stanu*, *Do Rzeczy* nr 39, 2015, 21–27.09.2015, 18–20.

⁴⁰ K. Grzybowska, art.cyt.

⁴¹ K. Kolenda-Zaleska, *Uchodźcy to też nasz problem*, *Gazeta Wyborcza*, 1.09.2015, 2.

⁴² J. Pawlicki, *Ludzkie tsunami*, *Newsweek Polska* nr 36, 2015, 31.08–6.09.2015, 53.

W *Gazecie Wyborczej* pojawiły się też teksty krytykujące stanowisko państw Grupy Wyszehradzkiej, którym zabrakło postawy solidarności wyrażającej się w przyjęciu uchodźców na własne terytorium⁴³.

Jednocześnie wyżej wymienione tytuły prasowe dostrzegły konieczność wdrażania procesów integracji i asymilacji kulturowej:

Zdesperowanych imigrantów nie powstrzyma żaden mur. Jeśli więc i tak tu dotrą, trzeba zrobić wszystko, aby mogli tu żyć. [...] Jeśli w Unii Europejskiej szybko nie powstanie jednolity system legalizacji i asymilacji tych ludzi, kontynentowi grozi, że wkrótce jego nową najsilniejszą kobietą będzie przyszła prezydent Francji Marine Le Pen. Że w Europie zatriumfuje retoryka izolacji i ksenofobii⁴⁴.

Polska jest gotowa na przyjęcie 30 tys. uchodźców. Gorzej będzie z ich integracją, bo dziś muszą liczyć głównie na siebie i organizacje pozarządowe⁴⁵.

Publicyści prasy liberalno-lewicowej dostrzegli także wiele wyzwań i trudności do pokonania, związanych z przyjętą przez Niemcy polityką *Willkommenskultur*. Filip Gańczak zwrócił uwagę na ksenofobiczne ataki na ośrodki dla uchodźców i jasne stanowisko niemieckich mediów w tej kwestii: „W niemieckich mediach dominują współczucie wobec uchodźców i potępienie wobec tych, którzy okazują im wrogość”⁴⁶. Z kolei Jacek Pawlicki wyeksponował wysoką skalę zjawiska migracji oraz drażliwe kwestie dotyczące ochrony granic⁴⁷. Ukazało to zatem prasę liberalno-lewicową jako, z jednej strony, popierającą udzielanie pomocy azylantom, z drugiej zaś, rozumiejącą trudności wynikające z polityki otwartości. Wizerunek Polski i Polaków został zaprezentowany w tejszej prasie zasadniczo w kategoriach powinności udzielenia pomocy potrzebującym, ale także w kontekście powinności wdzięczności za te momenty historii, w których Polska otrzymywała wsparcie finansowe z zewnątrz⁴⁸. Zdaniem autorów prasy lewicowo-liberalnej, Polacy są bezduszni, niewrażliwi, obojętni na cierpienie:

A teraz ci uchodźcy...Mało kto chce przyznać, że nie jest to żadna emigracja zarobkowa, marzenie o amerykańskich cudach i karierach. [...] Wdzięczność i poczucie wzajemności nie było nigdy silną stroną nadwiślańskich populacji. Trudno, taka już narodowa przywara⁴⁹.

Prasa na Zachodzie, mówiąc o naszym kraju i regionie, porzuciła dziś retorykę sukcesu, przywołując, nieważne na ile sprawiedliwie, oskarżenia o rasizm, ksenofobię, egoizm, prowincjonalizm⁵⁰.

Oto żałosny egoizm i nietolerancja zakładają szatki troski o naszą wspólnotę, bezpieczeństwo i chrześcijańską spoiłość⁵¹. „Polska, choć są na szczęście od tego chlubne wyjątki, pokazuje w tych dniach sobie i światu brzydką twarz. Widoczny jest na niej grymas nienawiści i nietolerancji”⁵².

⁴³ W. Karpieszuk, *Koczowisko Keleti*, *Gazeta Wyborcza*, 5–6.09.2015, 5; B. Wieliński, L. Palata, *Wyszehrad sceptyczny*, *Gazeta Wyborcza*, 5–6.09.2015, 5.

⁴⁴ Ł. Wójcik, *Ci obcy*, *Polityka* nr 37, 2015, 9–15.09.2015, 8–10.

⁴⁵ M. Jałoszewski, *Stać nas na uchodźców*, *Gazeta Wyborcza*, 5–6.09.2015, 4.

⁴⁶ F. Gańczak, *Trudna gościnność*, *Polityka* nr 37, 2015, 9–15.09.2015, 47; Por. także R. Stefanicki, *Jak (nie) pomagamy uchodźcom*, *Gazeta Wyborcza*, 4.09.2015, 2.

⁴⁷ J. Pawlicki, *Ludzkie tsunami*, *Newsweek Polska* nr 36, 2015, 31.08–6.09.2015, 51–57.

⁴⁸ B. Wieliński, *Polski czyszciec*, *Gazeta Wyborcza*, 5–6.09.2015, 2.

⁴⁹ L. Stomma, *Niech tu nie idą*, *Polityka* nr 37, 2015, 9–15.09.2015, 103.

⁵⁰ M. Ostrowski, *Nie uchodźcie nie pomóc*, *Polityka* nr 38, 2015, 16–22.09.2015, 9.

⁵¹ T. Lis, *Wstyd, Polsko, wstyd*, *Newsweek Polska* nr 37, 2015, 7–13.09.2015, 4.

⁵² T. Lis, *Hańba domowa*, *Newsweek Polska* nr 38, 2015, 14–20.09.2015, 2; Por. także B. Wie-

Publicyści dostrzegli również tworzoną przez polskich polityków, w kontekście polskiej kampanii parlamentarnej 2015 r., atmosferę strachu, którą poddali jednoznacznej krytyce:

PiS, a zresztą nie tylko ono, bo właściwie większość polityków straszyla nas islamizacją, terrorystami, zagrożeniem dla naszej kultury, tradycji i w ogóle tym, że będziemy żyli we własnym kraju jak w getcie⁵³.

Gdyby kandydaci do azyłu w Polsce mogli wysłuchać debaty o uchodźcach w Sejmie – tekstów o terrorystach, zabójcach polskich niemowląt, bluźniercach wobec Jezusa – nie daliby się tu zaciągnąć nawet siłą. Lub uciekliby z krzykiem⁵⁴.

Autorzy tekstów prasy liberalno-lewicowej zaprezentowali uchodźców jako osoby, które nie zagrażają bezpieczeństwu państw Unii Europejskiej. Tomasz Walat obalił mit „szariatu w Szwecji jako przestrogi dla Europy”⁵⁵, a Rafał Kalukin ukazał uchodźców jako ludzi przyjaznych, szanujących zwyczaje i kulturę państw przyjmujących. W ten sposób podważył zasadność uprzedzeń prasy prawicowej wobec obcych⁵⁶.

Publikacje *Polityki*, *Newsweek Polska* oraz *Gazety Wyborczej* prezentowały jako ważne, zarówno dobro uchodźców, jak i dobro narodu. Bez wątpienia nie wyraziły one sentymentu nacjonalistycznego.

Dziennik *Rzeczpospolita* w swoich publikacjach uwzględnił racje zarówno zwolenników, jak i przeciwników tzw. *Willkommenskultur*. Autorzy tekstów ukazali zasadność decyzji Angeli Merkel, ale nie zabrakło również głosów krytykujących politykę migracyjną kanclerz Niemiec.

Dobrym przykładem na to, że *Rzeczpospolita* zaoferowała przestrzeń zwolennikom i przeciwnikom tej polityki, była edycja z 7 września 2015 r., w której to wystąpiły na jednej stronie gazety publikacje odmiennie, prezentujące ocenę polityki migracyjnej.

Bogusław Chrabota podkreślił, że okazywanie pomocy uchodźcom stanowi chrześcijański obowiązek. Ponadto, zdaniem redaktora naczelnego dziennika, okazywanie pomocy uchodźcom powinno być rozumiane przez Polaków jako powinność, swoista spłata długu narodu, który przez stulecia otrzymywał pomoc od innych:

Czyżbyśmy zdążyli zapomnieć, że sami jesteśmy narodem uchodźców, nad którym przez stulecia litowali się inni? Czyżbyśmy byli tak biedni, że ów kęs chleba dla potrzebujących jest dla nas nie do wyobrażenia? [...] Jako obywatel tej zamożniejszej i spokojnej części świata mam poczucie obowiązku i jest ono skończenie świadome⁵⁷.

Z kolei Tomasz Terlikowski potraktował decyzję Merkel jako „samobójczą histerię moralną”, a pojedyncze, nagłaśniane przez media, przypadki śmierci uchodźców, publicysta ukazał jako próbę narzucenia Polakom interpretacji, według której „powinniśmy otworzyć granice i wchłonąć setki tysięcy, a być może za chwilę miliony osób, wśród których mogą być terroryści z Państwa Islamskiego”⁵⁸.

---

liński, M. Jałoszewski, *Rasizm zwykłego Polaka*, *Gazeta Wyborcza*, 7.09.2015, 1; N. Kapusta, *Co się stało z moją Ojczyzną?*, *Gazeta Wyborcza*, 7.09.2018, 2.

⁵³ S. Tym, *Zgoda narodowa*, *Polityka* nr 37, 2015, 9–15.09.2015, 105.

⁵⁴ M. Mazuś, *Bilet bez miejscówki*, *Polityka* nr 38, 2015, 16–22.09.2015, 18.

⁵⁵ T. Walat, *Szariat po szwedzku*, *Polityka* nr 39 (2015), 23–29.09.2015, 10–11.

⁵⁶ R. Kalukin, *Kochający inaczej*, *Newsweek Polska* nr 39, 2015, 21–27.09.2015, 35–37.

⁵⁷ B. Chrabota, *Chrześcijański obowiązek*, *Rzeczpospolita*, 7.09.2015, A2.

⁵⁸ T. Terlikowski, *Samobójcza histeria moralna*, *Rzeczpospolita*, 7.09.2015, A2.

W kontekście oceny wpływu kryzysu uchodźczego na bezpieczeństwo państw unijnych publicyści *Rzeczpospolitej* wskazywali z jednej strony na ewentualne zagrożenia ze strony masowego napływu uchodźców, z drugiej strony na brak wpływu obecności przybyszów z Bliskiego Wschodu na kwestie bezpieczeństwa europejskiego. W artykule *Dżihad bliżej Polski* Dariusz Łuczak uwypuklił wzmoczoną aktywność dżihadystów w Europie w drugiej dekadzie XXI w., związaną, w jego opinii, z napływem migrantów muzułmańskich z Afryki i Bliskiego Wschodu⁵⁹. W podobnym tonie Bartosz Węglarczyk dokonał asocjacji kryzysu migracyjnego 2015 r. z narastającym zagrożeniem terrorystycznym⁶⁰. Z kolei Tomasz Krzyżak, prezentując zaangażowanie Kościoła katolickiego w pomoc uchodźcom, pominął kwestię zagrożenia bezpieczeństwa, a skoncentrował uwagę czytelnika jedynie na powinności niesienia pomocy potrzebującym⁶¹.

Autorzy tekstów analizowanego dziennika położyli akcent zarówno na dobru wspólnym państw Unii, jak i dobru przybyszów przybywających na kontynent europejski. Izabella Cooper w artykule *Kontrole graniczne nie są panaceum* zwróciła uwagę na bezpieczeństwo kraju przyjmującego uchodźców oraz na skuteczną pomoc okazaną imigrantom⁶².

Ponadto należy zauważyć, że kategoria „obojętna” była najliczniej reprezentowana w tekstach *Rzeczpospolitej* w badanych cechach POLITYKA *Willkommenkultur* i BEZPIECZEŃSTWO. Były to publikacje zasadniczo o charakterze informacyjnym i wyraźnie dystansujące się od oceny działań polityków Unii Europejskiej w kontekście kryzysu migracyjnego i uchodźczego⁶³.

4. WNIOSKI

Podjęte badania prasoznawcze potwierdziły postawioną hipotezę: Polska prasa opinii zaprezentowała niejednorodny wizerunek Unii Europejskiej w czasie kryzysu migracyjnego i uchodźczego we wrześniu 2015 r. Temat *european migrant crisis* był obecny we wszystkich analizowanych tytułach polskiej prasy opinii. *Polityka*, *Newsweek Polska* oraz *Gazeta Wyborcza* wyraziły proeuropejską postawę, wspierającą politykę migracyjną Angeli Merkel, natomiast *W Sieci* oraz *Do Rzeczy* postawę eurosceptyczną, podważającą zasadność polityki otwartych granic dla uchodźców. *Rzeczpospolita* objawiła natomiast postawę zdystansowaną wobec działań przywódców unijnych, teksty tam publikowane prezentowały w podobnych proporcjach zarówno racje postawy proeuropejskiej, jak i eurosceptycznej, bez wyraźnej dominacji którejś z nich.

Publikacje prasy prawicowej cechowała retoryka lęku przed „obcym”, prasa lewicowo-liberalna wskazała natomiast powinność niesienia pomocy uchodźcom.

⁵⁹ D. Łuczak, *Dżihad bliżej Polski*, *Rzeczpospolita*, 4.09.2015, A6.

⁶⁰ B. Węglarczyk, *Ludzka rzeka płynie do Polski*, *Rzeczpospolita*, 4.09.2015, A2.

⁶¹ T. Krzyżak, *Kościół pomaga w ciszy*, *Rzeczpospolita*, 8.09.2015, A5.

⁶² I. Cooper, *Kontrole graniczne nie są panaceum*, *Rzeczpospolita*, 7.09.2015, 10.

⁶³ Por. A. Słojewska, *Europa nadal podzielona*, *Rzeczpospolita*, 7.09.2015, A7; T. Krzyżak, „Nie” dla imigrantów, *Rzeczpospolita*, 7.09.2015, 1.

Kryzys migracyjny i uchodźczy stał się elementem kampanii wyborczej w polskiej prasie opinii. Autorzy prasy prawicowej zaprezentowali zasadniczo dobro narodu jako najważniejsze w sferze życia polityki, tymczasem autorzy tekstów prasy liberalno-lewicowej wyrazili dezaprobatę postaw nacjonalistycznych oraz wysoki stopień empatii wobec przybyszów z Bliskiego Wschodu i innych krajów, w których istnieje zagrożenie życia. Dziennik *Rzeczpospolita* jako jedyny spośród wybranych do analizy tytułów prasowych trudno jednoznacznie zaklasyfikować wyłącznie do prasy eurosceptycznej lub proeuropejskiej, w kontekście europejskiego kryzysu migracyjnego w 2015 r.

BIBLIOGRAFIA

1. Artykuły prasowe

- Chrabota B., *Chrześcijański obowiązek*, Rzeczpospolita, 7.09.2015.
- Cooper I., *Kontrola granic nie są panaceum*, Rzeczpospolita, 7.09.2015.
- Cywiński P., *Zapomniał wół*, W Sieci nr 37, 2015, 14–20.09.2015.
- Gańczak F., *Trudna gościnność*, Polityka nr 37, 2015, 9–15.09.2015.
- Górny G., *Viktor Orbán. Dzielny obrońca Starej Europy*, W Sieci nr 39, 2015, 28.09–4.10.2015.
- Grzybowska K., *Europa zgotowała sobie ten los*, W Sieci nr 36, 2015, 7–13.09.2015.
- Jałoszewski M., *Stać nas na uchodźców*, Gazeta Wyborcza, 5–6.09.2015.
- Kalukin R., *Kochający inaczej*, Newsweek Polska nr 39, 2015, 21–27.09.2015.
- Kapusta N., *Co się stało z moją Ojczyzną?*, Gazeta Wyborcza, 7.09.2018.
- Karłowicz D., *Uchodźcy*, W Sieci nr 37 (2015), 14–20.09.2015.
- Karpieszuk W., *Koczowisko Keleti*, Gazeta Wyborcza, 5–6.09.2015.
- Kolenda-Zaleska K., *Uchodźcy to też nasz problem*, Gazeta Wyborcza, 1.09.2015.
- Korsun P., *Korsun Chili Korsun*, W Sieci nr 38, 2018, 21–27.09.2018.
- Krzyżak T., *Kościół pomaga w ciszy*, Rzeczpospolita, 8.09.2015.
- Krzyżak T., *„Nie” dla imigrantów*, Rzeczpospolita, 7.09.2015.
- Lis T., *Hańba domowa*, Newsweek Polska nr 38, 2015, 14–20.09.2015.
- Lis T., *Wstyd, Polsko, wstyd*, Newsweek Polska nr 37, 2015, 7–13.09.2015.
- Lisicki P., *Zerwana solidarność*, Do Rzeczy nr 40, 2015, 28.09–4.10.2015.
- Łuczak D., *Dżihad bliżej Polski*, Rzeczpospolita, 4.09.2015.
- Mazus M., *Bilet bez miejscówki*, Polityka nr 38, 2015, 16–22.09.2015.
- Nykiel M., *Politycy fundują nam Polskę w turbanie*, W Sieci nr 37, 2015, 14–20.09.2015.
- Ostrowski M., *Nie uchodzi nie pomóc*, Polityka nr 38, 2015, 16–22.09.2015.
- Pawlicki J., *Ludzkie tsunami*, Newsweek Polska nr 36, 2015, 31.08–6.09.2015.
- Porządek miłosierdzia*, W Sieci nr 38, 2015, 21–27.09.2015.
- Rokita J., *Błąd Merkel*, W Sieci nr 36, 2015, 7–13.09.2015.
- Savino M., *L'Italia, l'Unione europea e la crisi migratoria*, il Mulino nr 2, 2017, 273–283.
- Semka P., *Wycuczona bezradność Platformy*, Do Rzeczy nr 40, 2015, 28.09–4.10.2015.
- Shaded M., *Islamiści są zagrożeniem dla Polaków*, Do Rzeczy nr 40, 2015, 28.09.2015.
- Słojewska A., *Europa nadal podzielona*, Rzeczpospolita, 7.09.2015.
- Stefanicki R., *Jak (nie) pomagamy uchodźcom*, Gazeta Wyborcza, 4.09.2015.
- Stomma L., *Niech tu nie idą*, Polityka nr 37, 2015, 9–15.09.2015.
- Szymanowski M., *Obrońca Węgier, obrońca Europy?*, Do Rzeczy nr 40, 2015, 28.09–4.10.2015.
- Terlikowski T., *Kościół i nowa inwazja barbarzyńców*, Do Rzeczy nr 36, 2015, 31.08–6.09.2015.
- Terlikowski T., *Samobójcza histeria moralna*, Rzeczpospolita, 7.09.2015.
- Tym S., *Zgoda narodowa*, Polityka nr 37, 2015, 9–15.09.2015.

- Walat T., *Szariat po szwedzku*, Polityka nr 39, 2015, 23–29.09.2015.
- Węglarczyk B., *Ludzka rzeka płynie do Polski*, Rzeczpospolita, 4.09.2015.
- Wielński B., *Polski czyściec*, Gazeta Wyborcza, 5–6.09.2015.
- Wielński B., Jałoszewski M., *Rasizm zwykłego Polaka*, Gazeta Wyborcza, 7.09.2015.
- Wielński B., Palata L., *Wyszehrad sceptyczny*, Gazeta Wyborcza, 5–6.09.2015.
- Wildstein B., *Bliski Wschód, Europa, Polska*, W Sieci nr 38, 2018, 21–27.09.2018.
- Wojtas T., *Bogusław Chrabota: „Rzeczpospolita” pozostanie niezaangażowana politycznie, bez zmian w formule „Plusa Minusa”*, 5.12.2016, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/boguslaw-chrabota-rzeczpospolita-pozostanie-niezaangazowana-politycznie-bez-zmian-w-formule-plusa-minus> [dostęp: 30.09.2018].
- Wójcik Ł., *Ci obcy*, Polityka nr 37, 2015, 9–15.09.2015.
- Ziemkiewicz R., *Europejski zamach stanu*, Do Rzeczy nr 39, 2015, 21–27.09.2015.
- Ziemkiewicz R., *Kwadratura imigracji*, Do Rzeczy nr 37, 2015, 7–13.09.2015.

2. Literatura pomocnicza

- Bielecka-Prus J., *Retoryka lęku przed obcym w polskim dyskursie prasowym*, Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych 1 (2018), 5–33.
- Cichoński P., *Kryzys imigracyjny jako soczewka skupiająca deficyty integracji europejskiej*, Sensus Historiae 29 (2017), nr 4, 183–201.
- Haller M., *Die „Flüchtlingskrise” in den Medien. Tagesaktueller Journalismus zwischen Meinung und Information. Eine Studie der Otto Brenner Stiftung*, Frankfurt am Main 2017.
- Kepplinger H.M., *Die Mediatisierung der Migrationspolitik und Angela Merkels Entscheidungspraxis*, in: *Zwischen Stillstand, Politikwandel und Krisenmanagement*, red. R. Zohlhörer, T. Saalfeld, Wiesbaden 2019, 195–217.
- Lasiuk P., *Donald Trump w Polsce. Analiza dyskursu prawicowych tygodników opinii*, Studia Medioznawcze 2018, nr 2 (73), 55–66.
- Mielczarek T., *Współczesna polska prasa opinii*, Rocznik Historii Prasy Polskiej 16 (2013), z. 1 (31), 79–102.
- Moroska A., *Partie prawicowego populizmu – próba zdefiniowania zjawiska*, w: *Dokąd zmierza Europa: nacjonalizm, separatyzm, migracje – nowe wyzwania Unii Europejskiej*, red. P. Mickiewicz, H. Wyligala, Wrocław: Wydawnictwo „DSW” 2009, 129–147.
- Potyrała A., *Pozamilitarne aspekty bezpieczeństwa międzynarodowego – kryzys migracyjny 2015–2016*, Przegląd Strategiczny nr 9, 2016, 295–313.
- Regressive Imagery Dictionary*, <https://provalisresearch.com/products/content-analysis-software/wordstat-dictionary/regressive-imagery-dictionary/> [dostęp: 30.09.2018].
- Olszyk S., *Czy uchodźcy stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa? Opinie społeczeństwa polskiego*, Rynek – Społeczeństwo – Kultura nr 4 (25), 2017, 59–66.
- Oppermann K., *Deutsche Außenpolitik während der dritten Amtszeit Angela Merkels*, in: *Zwischen Stillstand, Politikwandel und Krisenmanagement*, red. R. Zohlhörer, T. Saalfeld, Wiesbaden 2019, 619–642.
- Stolarczyk M., *Stanowisko Polski wobec kryzysu migracyjno-uchodźczego Unii Europejskiej*, Krakowskie Studia Międzynarodowe nr 2 (2017), 15–41.
- Sirin S.R., Rogers-Sirin L., *The educational and mental health needs of Syrian refugee children*, Washington: Migration Policy Institute 2015.
- Tomanek K., *Analiza sentymentu – metoda analizy danych jakościowych. Przykład zastosowania oraz ewaluacja słownika RID i metody klasyfikacji Bayesa w analizie danych jakościowych*, Przegląd Socjologii Jakościowej 10 (2014), nr 2, 118–136.
- Wrzosek T., *Dyskurs o uchodźcach jako symptom kryzysu solidarności*, Journal of Modern Science 2016, nr 1 (28), 411–430.

PRO-EUROPEANISM OR EUROSCEPTICISM?

EU IMAGE IN THE CONTEXT OF MIGRATION AND REFUGEE CRISIS IN NATIONAL PRESS

Summary

The aim of the article is to determine a dominant trend (pro-Europeanism vs. Euroscepticism) in the EU image in national Polish press in the context of migration and refugee crisis in 2015. The author assessed the degree of populist and nationalistic tendencies in a press discourse. We assumed that affirmation of populism and nationalism in analyzed publications is a symptom of their Euroscepticism. The press analysis was conducted in the most popular national newspapers (*Rzeczpospolita*, *Gazeta Wyborcza*) and weeklies (*Polityka*, *Newsweek Polska*, *W Sieci*, *Do Rzeczy*). The research concerns the period after the Chancellor Angela Merkel announced to the public her decision about the opening of German borders to refugees. It took place during a yearly conference with journalists accredited in Berlin on 31 August 2015. The author applied a press contents analysis and additionally a sentiment analysis.

Key words: image, press, migration crisis, refugees

Nota o Autorze

Ksiądz **Rafał LEŚNICZAK** – prezbiter archidiecezji łódzkiej, doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o poznaniu i komunikacji społecznej (Pontificia Università della Santa Croce, Rzym 2010; nostryfikacja doktoratu – Wydział Filozofii i Socjologii UMCS w Lublinie, 2012). Adiunkt w Katedrze Teorii, Aksjologii i Prawa Mediów Instytutu Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa UKSW w Warszawie. Jest autorem ponad 40 publikacji naukowych z zakresu mediów, religii i polityki. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół komunikowania politycznego, analizy wizerunku prasowego instytucji, organizacji, liderów politycznych i religijnych, procesów personalizacji i mediatyzacji, public relations oraz teorii komunikowania masowego.

Kontakt e-mail: rafalles@vp.pl